

img1

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

NUTARTIS

LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2023 m. lapkričio 13 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Danguolės Bublienės (kolegijos pirmininkė), Andžej Maciejewski (pranešėjas) ir Algirdo Taminsko,

teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal atsakovės uždarnosios akcinės bendrovės „Vilmaris“ kasacinį skundą dėl Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2023 m. vasario 21 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovės bendrovės „TT Club Mutual Insurance Ltd“ ieškinį atsakovei uždarajai akcinei bendrovei „Vilmaris“ dėl žalos atlyginimo regreso teise, trečiasis asmuo, nepareiškiantis savarankiškų reikalavimų, bendrovė „Marine Underwriting Services SIA“.

Teisėjų kolegija

n u s t a t ė :

I. Ginčo esmė

1. Kasacinėje byloje sprendžiama dėl proceso teisės normų, reglamentuojančių bylos nagrinėjimo apeliacinės instancijos teisme ribas ir draudimą priimti byloje šurprizinį sprendimą, aiškinimo ir taikymo.
2. Ieškovė prašė priteisti jai iš atsakovės 21 625,20 Eur žalai atlyginti ir 5 proc. metines palūkanas nuo šios sumos, skaičiuojamas nuo bylos iškėlimo teisme iki teismo sprendimo visiško įvykdymo.
3. Ieškovė nurodė, kad sutarties, sudarytos su UAB „TD Baltic“ pagrindu, UAB „Ad Rem Transport“ įsipareigojo pristatyti kompiuterių krovinį iš Nyderlandų Karalystės į Lietuvos Respubliką. Vykdydama šį įsipareigojimą, UAB „Ad Rem Transport“ sudarė krovinių vežimo sutartį su atsakove, o ji 2020 m. spalio 2 d. priėmė krovinį. Atsakovei pristatius krovinį į paskirties vietą nustatyta, kad dalies kompiuterių trūksta. Krovinio draudikė bendrovė „ERGO Insurance SE“ sumokėjo UAB „TD Baltic“ 43 250,40 Eur draudimo išmoką ir kreipėsi į UAB „Ad Rem Transport“ ir atsakovę, kaip už krovinio vagystę atsakingus subjektus, dėl žalos atlyginimo. Derybų metu bendrovė „ERGO Insurance SE“ ir UAB „Ad Rem Transport“ susitarė išspręsti ginčą taikiai – UAB „Ad Rem Transport“ sumokėjo „ERGO Insurance SE“ 21 625,20 Eur kompensaciją. Sumokėjusi šią sumą, UAB „Ad Rem Transport“ įgijo regreso teisę reikšti reikalavimą atsakovei, atsakingai už krovinio praradimą. Šią reikalavimo teisę UAB „Ad Rem Transport“ perleido savo draudikei, t. y. ieškovei.

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

4. Kauno apylinkės teismas 2022 m. rugsėjo 7 d. sprendimu ieškinį patenkino – priteisė ieškovei iš atsakovės 21 625,20 Eur žalai atlyginti ir 5 proc. metines palūkanas nuo priteistos sumos, skaičiuojamas nuo bylos iškėlimo teisme dienos iki teismo sprendimo visiško įvykdymo.
5. Teismas pažymėjo, kad, pagal Tarptautinio krovinių vežimo keliais sutarties konvencijos (toliau – CMR konvencija) 23 straipsnį, vežėjas, praradęs dalį arba visą krovinį, privalo atlyginti žalą, tačiau jo mokėtina kompensacija negali būti didesnė nei 8,33 atsiskaitymo vieneto už kiekvieną trūkstamą kilogramą bruto svorio. Pagal CMR konvencijos 29 straipsnio 1 dalį, šis ribojimas netaikomas tuo atveju, jeigu žala padaryta sąmoningai arba dėl vežėjo kaltės, kuri pagal įstatymus, taikomus bylą nagrinėjančio teismo, prilyginama tyčiniams veiksams. Įvertinęs kasacinio teismo praktikoje pateiktus išaiškinimus, teismas pažymėjo, kad vežėjui tokiais atvejais taikomi didesni nei įprasti atidumo ir rūpestingumo reikalavimai.
6. Vertindamas labiausiai tikėtiną krovinio dalies vagystės scenarijų, teismas nurodė, kad 3,80 m aukščio pusprickabės stogo tentas turėjo būti prapjautas naudojant tam skirtą techniką, nes žmogui su pjovimo įranga nėra įmanoma išlaikyti ant tento nesant kieto paviršiaus; prapjovus tentą, reikėjo patekti į vidų ir iškelti dėžes su 99 vienetais kompiuterinės įrangos. Vilkiko vairuotojas, veždamas krovinį, 2020 m. spalio 3 d. 00.18 val. (vietos laiku) sustojo 45 min. poilsio degalinėje šalia Harbės miesto (Vokietija), vėliau 2020 m. spalio 3 d. 05.16 val. (vietos laiku) 45 min. stovėjo poilsio aikštelėje, esančioje prie A2 greitkelio Lenkijoje, trečias sustojimas buvo šviesiu paros metu, nuo 2020 m. spalio 3 d. 07.06 val. ryto iki tos pačios dienos 16.10 val. (vietos laiku) specialioje sunkiasvorėms transporto priemonėms pritaikytoje poilsio aikštelėje už Poznanės (Lenkija) prie A2 greitkelio. Vėliau buvo dar du trumpi sustojimai Lenkijoje (15 min. sustojimas 2020 m. spalio 3 d. 18.14 val. aikštelėje prie A2 greitkelio netoli Lodzės ir 30 min. sustojimas 2020 m. spalio 3 d. 21 val. degalinėje prie Mazovijos Ostruvos). 2020 m. spalio 4 d. naktį vairuotojas trumpam sustojo užsipildyti degalų degalinėje Kalvarijoje, Lietuvoje. Tačiau, teismo vertinimu, minėti 15–45 min. trukmės sustojimai negalėjo būti pakankami vagystei įvykdyti, be to, tokiu atveju vairuotojas, tęsdamas kelionę, būtų pastebėjęs plevėsuojantį tentą, jo garsą. Savo ruožtu ilgiau sustota buvo šviesiu paros metu, aikštelėje prie greitkelio, todėl taip pat yra mažai tikėtina, kad šio sustojimo metu galėjo būti įvykdyta vagystė. 2020 m. spalio 4 d. 03.13 val. vairuotojas atvyko į Kaune esančią atsakovei priklausančią aikštelę ir buvo joje iki 2020 m. spalio 5 d. ryto, tuomet nuvyko į krovinio iškrovimo vietą.

7. Teismas nelaikė patikimu įrodymu atsakovės draudikės bendrovės „Marine Underwriting Services SIA“ užsakymu parengto atsakovei priklausančios aikštelės vertinimo, kuriame nustatyta, kad aikštelė yra apsaugota. Pati atsakovė paneigė, kad šiame vertinime nurodytos aikštelės apsaugos priemonės buvo naudojamos ginčui aktualiu laikotarpiu, o tai, kokios priemonės yra aikštelėje bylos nagrinėjimo metu, neturi teisinės reikšmės. Tai, kad ekspeditorė nereikalavo, jog vilkikai stovėtų aikštelėse, kuriose įrengtos kameros, nereikia, kad vežėja, kuriai keliami aukšti rūpestingumo reikalavimai, gali leisti vilkikams stovėti nuosavoje aikštelėje, saugomoje tik sargo ir šuns. Būtent atsakovei priklausančioje aikštelėje vilkikas stovėjo ilgiausiai, tamsiu paros metu, aikštelė nebuvo filmuojama, vilkikas nebuvo pastatytas vilkikų eilėje (kur, tikėtina, dėl mažo atstumo tarp transporto priemonių nebūtų buvę galinybės prieiti prie vilkiko, patekti ant stogo ir prapjauti tentą, panaudoti techninę įrangą), aplinkybė, kad teritorijoje buvo šuo, nėra įrodyta, o paslaugų teikimo sutartis su sargu nepatvirtina, kad jis dirbo būtent 2022 m. spalio 4 d. naktį. Pagal pateiktą sutartį vienas fizinis asmuo teikia atsakovei paslaugas kiekvieną dieną nuo 20 val. iki 8 val. visus metus, sutartyje nenurodyta, kad jis turi teisę pasitelkti kitus asmenis paslaugai suteikti, taip pat nenurodyta atsiskaitymo už paslaugas kaina, tvarka ir net užsakovės pareiga atsiskaityti. Tai sukėlė teismui abejonių, kad sargas realiai buvo aikštelėje.
8. Teismo vertinimu, atsakovės (vežėjos) atsakomybės nešalina tai, kad ekspeditorė neperdavė jai siuntėjos nurodymo vežti krovinį kietašonėmis priekabomis. Ši aplinkybė buvo įvertinta ekspeditorės ir siuntėjos draudikės derybose, nustatant ekspeditorės turimų atlyginti nuostolių dydį. Reikalavimas atsakovei yra reikšiamas regresu tvarka, todėl jis negali būti keičiamas du kartus vertinant tą pačią aplinkybę. Be to, pagal CMR konvencijoje pateiktą vienintelės sutarties sampratą vėlesnis vežėjas, priimdamas krovinį ir važtaraštį, išreiškia valią dalyvauti sutartiniuose santykiuose ir priima sutarties sąlygas. Tai reiškia, kad siuntėjo sąlygos tampa privalomos vežėjui.
9. Teismas padarė išvadą, kad atsakovės elgesys laikytinas dideliu neatsargumu, kuris gali būti prilyginamas tyčiniams veiksams, nes ji nesiėmė elementarių saugos priemonių jai priklausančioje aikštelėje ir sudarė sąlygas pavogti krovinį. Teismas vertino, kad šiuo atveju nėra pagrindo pagal CMR konvenciją taikyti vežėjai ribotą civilinę atsakomybę.
10. Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, išnagrinėjusi bylą pagal atsakovės apeliacinį skundą, 2023 m. vasario 21 d. nutartimi pakeitė Kauno apylinkės teismo sprendimą ir ieškinį patenkino iš dalies – priteisė ieškovei iš atsakovės 10 812,60 Eur žalai atlyginti ir 5 proc. metines palūkanas nuo šios sumos, skaičiuojamas nuo bylos iškėlimo teisme dienos iki teismo sprendimo visiško įvykdymo. Kitą ieškinio dalį teisėjų kolegija atmetė.
11. Teisėjų kolegija nurodė, kad pagal ekspedijavimo sutartį UAB „Ad Rem Transport“ buvo įsipareigojusi pasirinkti tinkamą krovinio gabenimo maršrutą, sustojimų vietas, transportavimo būdą, tačiau nedavė jokių konkrečių nurodymų atsakovei tam, kad vagystėms paklausus ir rinkoje lengvai realizuojamas krovinys būtų gabenamas tinkamai, sustojant tik saugiose ir saugomose vietose. Kita vertus, atsakovė, kaip savo srities profesionalė, galėjo ir turėjo pati surinkti informaciją, reikalingą siekiant tinkamai pervežti konkretų krovinį.
12. Teisėjų kolegija nurodė, kad atsakovės draudikės užsakymu atsakovės automobilių saugojimo aikštelę (duomenys neskelbtini), apžiūrėjusio eksperto parengtoje ataskaitoje nustatyta, jog visa minėtos aikštelės teritorija yra aptverta tvora, teritorijoje įrengtos 8 vaizdo stebėjimo kameros, visa aikštelė yra apšviesta, naktį teritoriją saugo sargas, taip pat yra paleidžiamas vilkšunis, taigi, ji apsaugota tiek fizinėmis, tiek techninėmis priemonėmis, tamsiu paros metu budi gyva apsauga, taip užtikrinant aukštą saugumo lygį. Teisėjų kolegija nurodė neturinti pagrindo abejoti ekspertų ataskaitos patikimumu, tačiau įvertinusi atsakovės pateiktos kelionių ataskaitos duomenis ji nustatė, kad vilkikas nuo 2020 m. spalio 4 d. 03.13 val. iki 2020 m. spalio 5 d. 10.01 val. stovėjo kitoje teritorijoje, esančioje (duomenys neskelbtini). Byloje nėra neginčijamų įrodymų, patvirtinančių, kad vilkikas su kroviniumi nurodytu laikotarpiu stovėjo saugioje, atsakovei priklausančioje aikštelėje (duomenys neskelbtini), o ne aikštelėje (duomenys neskelbtini), todėl atsakovės nurodyti argumentai dėl nenustatyto nusikaltimo mechanizmo ir jai priklausančios aikštelės saugumo nagrinėjamu atveju neturi teisinės reikšmės.
13. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad atsakovė ir UAB „Ad Rem Transport“, žinodamos, jog veža vertingą krovinį tentinėje puspriekabėje, netinkamai suplanavo kelionės maršrutą, galimai pasirinko nesaugią stovėjimo aikštelę, nesiėmė kitų saugumo priemonių, reikalingų siekiant sudaryti veiksmingas kliūtis užvaldyti krovinį. Atsakovė, kaip savo srities profesionalė, nesiėlgė maksimaliai atidžiai ir rūpestingai, nors būtent toks elgesys pagal kasacinio teismo praktiką apriboja vežėjo atsakomybę. Pirmosios instancijos teismas pagrįstai kvalifikavo atsakovės veiksmus kaip itin neatsargius, prilyginamus tyčiniams CMR konvencijos 29 straipsnio prasme.
14. Teisėjų kolegija sutiko su pirmosios instancijos teismo išvada, kad nuostolių dydis sudaro 21 625,20 Eur. Tačiau teisėjų kolegija pažymėjo, kad UAB „Ad Rem Transport“ ir atsakovė veikė kaip susitariančioji ir faktinė vežėjos, todėl už ginčo krovinio dalies praradimą joms kyla solidarijoji atsakomybė. Net jeigu UAB „Ad Rem Transport“ civilinė atsakomybė kiltų už ekspeditoriaus pareigų pažeidimą, o atsakovei būtų taikoma vežėjos atsakomybė už prarastą krovinio dalį, abi atsakovės vis tiek atsakytų solidariai, nes prievolė gali būti solidari, nepaisant skirtingų jos atsiradimo pagrindų. Nagrinėjamu atveju yra pagrindas konstatuoti UAB „Ad Rem Transport“ ir atsakovės veiksmų bendrumą objektyviaja prasme – jeigu UAB „Ad Rem Transport“ būtų tinkamai vykdžiusi pareigą organizuoti krovinio pervežimą ir būtų davusi tinkamus nurodymus atsakovei, būtų buvę išvengta krovinio dalies praradimo; jeigu atsakovė būtų ėmusi maksimalių įmanomų saugumo priemonių, taip pat būtų buvę išvengta krovinio dalies praradimo. Ieškovė, perėmusi iš UAB „Ad Rem Transport“ atgretinio reikalavimo teisę, negali reikalauti daugiau, nei pagal įstatymą priklausytų UAB „Ad Rem Transport“. Atsižvelgdama į nustatytas aplinkybes, UAB „Ad Rem Transport“ ir atsakovės atsakomybės pobūdį, teismų praktiką ir teisinį reglamentavimą, teisėjų kolegija nusprendė, kad pirmosios instancijos teismas nepagrįstai visą žalą atlyginimą priteisė iš atsakovės, todėl pakeitė teismo sprendimą, sumažindama iš atsakovės priteistiną sumą iki 10 812,60 Eur.

III. Kasacinio skundo ir atsiliepimo į jį teisiniai argumentai

15. Kasaciniu skundu atsakovė prašo panaikinti Kauno apygardos teismo 2023 m. vasario 21 d. nutartį ir priimti naują sprendimą – atmesti ieškinio dalį, viršijančią vežėjos atsakomybės ribą, nustatytą pagal CMR konvencijos 23 straipsnio 3 dalį. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:
 - 15.1. Nors, pagal Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – ir CPK) 320 straipsnio 1 ir 2 dalis, bylos nagrinėjimo apeliacine tvarka ribas nustato apeliacinį procesą inicijavęs asmuo, o teismas gali jas peržengti tik tuo atveju, kai to reikalauja viešasis interesas ir neperžengus skundo ribų būtų pažeistos asmens, visuomenės ar valstybės teisės ir teisėti interesai, apeliacinės instancijos teismas, priimdamas skundžiamą nutartį, nepagrįstai peržengė apeliacinio skundo ir atsikirtimų į jį ribas. Pirmosios instancijos teismas padarė išvadą, kad krovinys galėjo būti pavogtas tik paskutinio ilgo sustojimo metu atsakovei priklausančioje aikštelėje (duomenys neskelbtini), ir konstatavo, kad ši aikštelė nebuvo pakankamai saugi, todėl atsakovės veiksmus, pasirinkus šią aikštelę nakties poilsui, vertino kaip didelį neatsargumą, prilyginamą tyčiniams veiksams. Atsakovės apeliacinio skundo pagrindą sudarė argumentai, kad pirmosios instancijos teismas netinkamai įvertino minėtos aikštelės saugumą, o apeliacinės instancijos teismas pripažino, kad ji yra saugi. Tačiau kartu apeliacinės instancijos teismas nurodė, kad paskutinio sustojimo metu vilkikas buvo ne šioje, o gretimose aikštelėse, esančioje (duomenys neskelbtini), nors byloje dėl šios aplinkybės net nebuvo ginčo. Aplinkybė, kad paskutinis sustojimas buvo aikštelėje (duomenys neskelbtini), turėjo būti laikoma šalių pripažintu faktu ir teismas neturėjo jos kvestionuoti. Apeliacinės instancijos teismas priėmė siurprizinį sprendimą ir pažeidė atsakovės teisę būti išklausytai, nes ši nauja aplinkybė nebuvo ištirta teismo posėdyje. Byloje nebuvo duomenų apie aikštelės (duomenys neskelbtini), saugumą, kadangi šis klausimas nebuvo sprendžiamas nagrinėjant bylą pirmosios instancijos teisme. Nurodytas pažeidimas yra esminis, jis nulėmė bylos rezultatą.

- 15.2. Konstatuojamas, kad vilkikas stovėjo ne aikštelėje (duomenys neskelbtini), o aikštelėje (duomenys neskelbtini), apeliacinės instancijos teismas pažeidė įrodymų vertinimo taisykles, nes nustatė šį faktą visapusiškai ir objektyviai neišnagrinėjęs visų reikšmingų aplinkybių ir įrodymų. Teismas rėmėsi vieninteliu įrodymu – kelionių ataskaitos duomenimis apie maršruto pabaigos vietą (išrašu iš GPS sekimo sistemos). Teismas nesiaiškino, kodėl atsakovė vilkiką su krovinium nakties poilsui pastatė privačiame kitam asmeniui priklausančiame žemės sklype, kuriame nėra įrengta sunkiasvorių transporto priemonių stovėjimo aikštelė ir įvažiavimas nėra pritaikytas tokioms transporto priemonėms, nors greta esančiame atsakovei priklausančiame žemės sklype yra erdvi tokioms transporto priemonėms pritaikyta aikštelė, kurioje atsakovė vykdė veiklą ir nuolat stato sau priklausančius vilkikus. Apeliacinės instancijos teismas neįvertino galimų kelionių ataskaitoje esančių paklaidų, susijusių su automatinio adreso priskyrimu konkrečioms koordinatėms, kadangi atsakovė neturėjo galimybės paaiškinti teismui šių aplinkybių. Jeigu atsakovei būtų buvusi suteikta galimybė, ji būtų galėjusi nesunkiai paneigti teismo išvadą, kad automobilis buvo aikštelėje (duomenys neskelbtini).
- 15.3. Pagal kasacinio teismo išaiškinimus, CMR konvencijos 29 straipsnyje nurodytas vežėjo tyčiai prilyginamas didelis neatsargumas nustatomas tada, kai vežėjo veiksmai iš tiesų yra sąmoningi ir pakankamai tikslingi, artimi tyčiams, o pažeidimas – esminis, taip pat kai konstatuojami objektyvūs ir subjektyvūs didelio neatsargumo, prilyginamo tyčiams, kriterijai. Atsakovė, kaip faktinė vežėja, nepažeidė siuntėjos nurodymų dėl maršruto, sustojimų vietų ar pusprickabės tipo parinkimo, nes jai nebuvo duoti tokie nurodymai. Byloje nebuvo konstatuota, kad ji pažeidė teisės aktus ar sutartyje nustatytas taisykles, t. y. nebuvo konstatuotas objektyvūs kriterijai, kuris yra būtina prielaida siekiant konstatuoti didelį neatsargumą, prilyginamą tyčiams. Aplinkybės, kad vežėjas nesiėmė visų galimų priemonių ar nebuvo pakankamai rūpestingas ir atidus, nėra pakankamos, nes jos lemia tik vežėjo neatsargumą ar didelį neatsargumą, tačiau ne didelį neatsargumą, prilyginamą tyčiams. Apeliacinės instancijos teismas pripažino, kad aikštelė (duomenys neskelbtini), yra saugi, tačiau sprendimą grindė minėta siurprizinė aplinkybė, kad vilkikas stovėjo kitoje aikštelėje. Panaikinus šią siurprizinę teismo sprendimo dalį, nėra pagrindo konstatuoti nei objektyviojo, nei subjektyviojo didelio neatsargumo, prilyginamo tyčiams, kriterijaus ir juo labiau sąmoningo, artimų tyčiams atsakovės veiksmų, todėl nėra ir galimybės taikyti neribotą vežėjo atsakomybę pagal CMR konvencijos 29 straipsnį.
- 15.4. Sąmoningas netinkamas UAB „Ad Rem Transport“ elgesys, vertinamas tiek pagal objektyvius, tiek pagal subjektyvius kriterijus, buvo aiškiai matomas. Gavusi iš krovinio siuntėjos aiškius nurodymus, kuriais buvo siekiama apsaugoti krovinį, UAB „Ad Rem Transport“ jų sąmoningai nepaisė – ji nepasirūpino, kad nurodymai būtų tinkamai įgyvendinti, ir neperdavė jų atsakovei.
16. Ieškovė atsiliepimu į kasacinį skundą prašo jo netenkinti. Atsiliepime nurodomi šie argumentai:
- 16.1. Vertinant atsakovės atsakomybę nėra reikšminga, kur buvo prarasta dalis krovinio. Nors pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai skirtingai vertino aplinkybes, susijusias su galima krovinio praradimo vieta, abu teismai kvalifikavo atsakovės veiksmus kaip didelį neatsargumą. Krovinio vežimo procesas yra dinamiškas ir GPS sekimo sistemos duomenys gali turėti tam tikrą paklaidą, tačiau ši aplinkybė, vertinama kartu su kitomis faktinėmis aplinkybėmis ir jas pagrindžiančiais įrodymais, neturi būti suabsoliutinama. Svarbiausias klausimas yra ne tai, kur konkrečiai buvo prarastas krovinys, o tai, ar atsakovė gali būti laikoma atsakinga už jo praradimą. Atsakovė nepaaiškina, kaip dalis krovinio galėjo būti prarasta, nors krovinys visą laiką buvo pas atsakovę, o ji nurodo, kad ėmėsi didžiausių saugos priemonių. Teismai koncentravosi į dalies krovinio vagystės mechanizmą; nors jie nustatė skirtingas galimas jo praradimo vietas, tai nekeičia fakto, jog atsakovė, kaip savo srities profesionalė, nesiėmė maksimaliai atidžiai ir rūpestingai.
- 16.2. Atsakovė nepagrįstai nurodo, kad, konstatuojant vežėjo didelį neatsargumą, prilyginamą tyčiams, būtina nustatyti tiek objektyvius, tiek subjektyvius kriterijus. Kasacinio teismo praktikoje nurodyta, kad sprendžiant dėl vežėjo didelio neatsargumo turi būti atsižvelgiama tiek į objektyvius, tiek ir į subjektyvius kriterijus, tačiau tai nesuponuoja, jog, nenustačius objektyviųjų kriterijų, tačiau esant akivaizdiems subjektyvesiems kriterijams, vežėjo kaltė, pasireiškianti didelio neatsargumo forma, neturėtų būti konstatuojama. Teismas, sprenddamas dėl vežėjo didelio neatsargumo, turi atsižvelgti į faktinių aplinkybių visumą ir pagal tai nuspręsti, ar vežėjas paisė minimalių atidumo ir rūpestingumo taisyklių. Teismai pagrįstai kvalifikavo atsakovės veiksmus prarandant dalį krovinio kaip didelį neatsargumą, pagal teisinius padarinius prilygintą tyčiniams veiksams. Atsakovė, kaip profesionali vežėja, žinojo ir suprato, kad pervežimo metu privalo saugoti krovinį, tačiau šios pareigos tinkamai nevykdė, nes krovinio pervežimo metu dalies jo netekta, todėl atsakovė turi atsakyti už kilusią žalą.
- 16.3. Šiuo atveju nėra visiškai aišku, kur stovėjo atsakovės vilkikas. Vadovaujantis atsakovės kasaciniame skunde pateikta nuoroda į viešai prieinamus duomenis, matyti, kad šalia jos aikštelės yra laukas, kuriame taip pat stovi vilkikai, o tai kelia abejonių, ar tuo metu, kai dalis krovinio buvo prarasta, vilkikas tikrai buvo atsakovės aikštelėje. Vis dėlto šiuo metu nėra įmanoma objektyviai nustatyti šių aplinkybių, todėl turėtų būti vertinama labiausiai tikėtina krovinio praradimo versija. Net vertinant, kad vilkikas stovėjo atsakovei priklausančioje aikštelėje, pažymėtina, kad atsakovė nepagrindė jos saugumo. Transporto priemonė visą laiką buvo atsakovės teritorijoje, todėl būtent atsakovė objektyviai galėjo užtikrinti krovinio saugumą, tačiau to nepadarė, nes dalis krovinio dinga. Nėra aišku, kaip teritorijoje, kurioje, anot atsakovės, buvo taikomi vėliau aukšti saugumo standartai, krovinys buvo iš dalies prarastas. Atsakovė anksčiau yra susidūrusi su analogiškėmis situacijomis, susijusiomis su kompiuterinės įrangos vagystėmis, todėl ji galėjo numatyti rizikas ir imtis papildomų atsargumo priemonių.

Teisėjų kolegija

konstatuoja:

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl bylos nagrinėjimo apeliacinės instancijos teisme ribų ir teismo nustatytų aplinkybių pripažinimo siurprizinėmis

17. CPK 5 straipsnio 1 dalyje yra nustatyta, kad kiekvienas suinteresuotas asmuo turi teisę įstatymų nustatyta tvarka kreiptis į teismą, kad būtų apginta pažeista ar ginčijama jo teisė arba įstatymų saugomas interesas. Šioje nuostatoje atsispindi Lietuvos Respublikos Konstitucijos 30 straipsnyje nustatytas bendras teisės į teisminę gynybą principas, garantuojantis kiekvienam asmeniui teisę turėti nepriklausomą ir nešališką ginčo arbitrą, kuris pagal Konstituciją ir įstatymus iš esmės išspręstų kilusį teisinį ginčą. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje yra pabrėžiama, kad teisė kreiptis į teismą yra suteikta kiekvienam asmeniui nepriklausomai nuo jo teisinio statuso, ši teisė yra absoliuti, jos negalima apriboti ar paneigti, todėl įstatymų leidėjas turi pareigą nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kad visus ginčus dėl asmenų teisių ir laisvių pažeidimo būtų galima spręsti teisme (pvz., Konstitucinio Teismo 2004 m. rugpjūčio 17 d. nutarimas). Vis dėlto nors teisė į teisminę gynybą yra pamatinė ir negali būti nepagrįstai suvaržyta, ši teisė paprastai negali būti įgyvendinama nesant asmens, kurio subjektinės teisės ar teisėti interesai galimai yra pažeisti ir gali būti apginti inicijuojant civilinį procesą, valios. CPK 13 straipsnyje yra nustatytas dispozityvumo

principas, pagal kurį šalys ir kiti proceso dalyviai, laikydamiesi CPK nuostatų, turi teisę laisvai disponuoti jiems priklausančiomis procesinėmis teisėmis. Šis principas reiškia, kad asmuo, manantis, jog jo teisės pažeistos, tik pats sprendžia, ar ginti pažeistą teisę ir kokią pažeistų teisių gynimo būdą pasirinkti (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. gegužės 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-136-916/2021, 29 punktas ir jame nurodyta kasacinio teismo praktika).

18. Dispozityvumo principas ne tik leidžia pačiai ginčo šaliai nuspręsti, inicijuoti ar ne teisminį ginčą, tačiau taip pat suteikia jai galimybę apibrėžti bylos nagrinėjimo teisme ribas. Pagal CPK išdėstytą reglamentavimą, bylos nagrinėjimo ribas apibrėžia ieškinio dalykas ir pagrindas (CPK 135 straipsnio 1 dalies 2 ir 4 punktai), todėl asmuo, siekiantis, kad jo galimai pažeistos teisės būtų apgintos teisme, laikydamasis teisės aktuose nustatytų reikalavimų turi pateikti ieškinį ir aiškiai jame suformuluoti reikiamus reikalavimus bei atskleisti aplinkybes, kuriomis jie yra grindžiami. Savo ruožtu teismas, vykdydamas savo pareigą teisingai išspręsti bylą, nustatyti subjektinės teisės pažeidimą ir jį ginti, privalo, neperžengdamas asmens ieškiniu nustatytų ribų, išskyrus įstatymų nustatytas išimtis, išsamiai, visapusiškai ir objektyviai ištirti bei įvertinti konkrečios bylos faktus, atskleisti bylos esmę ir sprendimu nustatyti, ar pareiškusio ieškinį asmens teisės, įstatymu saugomi interesai pažeisti ir koku teisiniu būdu jie gintini (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. gegužės 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-136-916/2021, 29 punktas ir jame nurodyta kasacinio teismo praktika). Bylą nagrinėjantis teismas negali pats suformuluoti už ieškovą ieškinio dalyko ir pagrindo, spręsdamas bylas pakeisti ieškinio dalyko ar faktinio pagrindo ar taikyti alternatyvius pažeistų teisių gynimo būdus (išskyrus įstatyme nustatytas išimtis) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. gruodžio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-429-701/2017, 31 punktas).
19. Apeliacinio proceso paskirtis yra patikrinti neįsisteisėjusio pirmosios instancijos teismo sprendimo teisėtumą ir pagrįstumą. CPK yra nustatytas ribotos apeliacijos modelis, kuriam būdinga tai, kad pirmosios instancijos teismo sprendimas apeliacine tvarka tikrinamas pagal byloje jau esančius ir pirmosios instancijos teismo ištirtus ir įvertintus duomenis. Apeliacinės instancijos teismas tikrina, ar pirmosios instancijos teismas turėjo pakankamai įrodymų savo padarytoms išvadoms pagrįsti, ar teismas juos tinkamai ištyrė ir įvertino, ar nepažeidė kitų įrodinėjimo taisyklių (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. rugsėjo 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-253-381/2023, 69 punktas). Atsižvelgiant į tai, kad apeliacinio proceso metu gali būti tikrinamas tiek pirmosios instancijos teismo sprendimo teisėtumas, tiek ir jo pagrįstumas (teismo sprendimas gali būti peržiūrimas tiek teisiniu, tiek faktiniu aspektu), kasacinio teismo praktikoje akcentuojama apeliacinės instancijos teismo teisė, o kai apeliacinis skundas grindžiamas pirmosios instancijos teismo padaryta fakto klaida, – ir pareiga iš naujo tirti ir vertinti byloje esančius įrodymus, analizuoti faktines bylos aplinkybes (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. liepos 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-205-701/2023, 29 punktas ir jame nurodyta kasacinio teismo praktika). Tačiau apeliacinės instancijos teismo teisė vertinti pirmosios instancijos teismo byloje nustatytas aplinkybes ir jo padarytas išvadas nėra neribota; kaip ir pirmosios instancijos teismas, apeliacinės instancijos teismas taip pat yra saistomas įstatyme nustatytų taisyklių dėl bylos nagrinėjimo ribų.
20. Nuostatos, apibrėžiančios bylos nagrinėjimo apeliacinės instancijos teisme ribas, yra išdėstytos CPK 320 straipsnyje. Šio straipsnio 1 dalyje yra nustatyta bendra taisyklė, kad bylos nagrinėjimo apeliacine tvarka ribas sudaro apeliacinio skundo faktinis ir teisinis pagrindas bei absoliučių sprendimo negaliojimo pagrindų patikrinimas. CPK 320 straipsnio 2 dalyje yra detalizuota, kad apeliacinės instancijos teismas nagrinėja bylą neperžengdamas apeliaciniame skunde nustatytų ribų, išskyrus atvejus, kai to reikalauja viešasis interesas ir neperžengus skundo ribų būtų pažeistos asmens, visuomenės ar valstybės teisės ir teisėti interesai, tačiau apie ketinimą peržengti apeliacinio skundo ribas teismas turi pranešti dalyvaujantiems byloje asmenims. Šioje nuostatoje taip pat pažymėta, kad apeliacinės instancijos teismas *ex officio* (pagal pareigas) patikrina, ar nėra CPK 329 straipsnyje nustatytų absoliučių sprendimo negaliojimo pagrindų.
21. Pirmiau aptartos teisės normos, apibrėžiančios bylos nagrinėjimo apeliacinės instancijos teisme ribas, atspindi visuotinai pripažintą civilinio proceso teisės principą *tantum devolutum quantum appellatum* (vertinama tai, dėl ko kreiptasi, dėl ko pateikta apeliacija), kuris, be kita ko, reiškia, kad apeliacinės instancijos teismas turi tikrinti ir vertinti tik apskųstos pirmosios instancijos teismo sprendimo dalies teisėtumą ir pagrįstumą, tačiau neturi tikrinti ir vertinti, ar teisėtos ir pagrįstos yra tos sprendimo dalys, kurios nebuvo apskųstos apeliacine tvarka, taip pat kad apeliacinės instancijos teismas neturi savo iniciatyva išplėsti apeliacinio skundo argumentų sąrašą ir imtis analizuoti tokių argumentų, kurie apeliaciniame skunde nėra nurodyti (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. birželio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-235-611/2023, 39 punktas ir jame nurodyta kasacinio teismo praktika). Šiose normose nustatytas draudimas išeiti už apeliacinio (atskirojo) skundo ribų yra dispozityvumo principo išraiška apeliaciniame procese (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. vasario 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-9-381/2023, 42 punktas ir jame nurodyta kasacinio teismo praktika), o jo specifika, lyginant su bylos nagrinėjimu pirmosios instancijos teisme, yra ta, kad apeliacinės instancijos teismas bylą nagrinėja ne tik neperžengdamas apeliaciniame skunde ir atsiliepime į šį skundą nustatytų ribų (išskyrus įstatymo nustatytas išimtis), bet ir bylos nagrinėjimo pirmosios instancijos teisme ribų, nes apeliacinis skundas ir atsiliepimas į jį negali būti grindžiamas aplinkybėmis, kurios nebuvo nurodytos pirmosios instancijos teisme (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. spalio 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-238-421/2023, 25 punktas ir jame nurodyta kasacinio teismo praktika).
22. Be nurodytų dispozityvumo principą atspindinčių nuostatų, CPK 320 straipsnyje, kaip minėta, yra nustatyta ir galimybė apeliacinės instancijos teismui tam tikrais atvejais peržengti bylos nagrinėjimo apeliacine tvarka ribas. Vis dėlto pažymėtina, kad ši galimybė yra nustatyta kaip išimtinė ir yra siejama su įstatyme nustatytų pagrindų egzistavimu. Be to, siekiant užtikrinti dalyvaujančių byloje asmenų procesines teises, įstatyme yra nustatytas reikalavimas teismui informuoti juos apie ketinimą vertinti ginčo aspektus, nepatenkančius į bylos nagrinėjimo apeliaciniame teisme ribas. Kai teismas *ex officio* peržengia ginčo ribas, savo aktyvaus procesinio elgesio priežastis jis turi pagrįsti, motyvuoti, tinkamai ir iš anksto apie tai informuoti proceso šalis priimdamas rašytinę arba žodinę nutartį (CPK 290 straipsnis), suteikti joms galimybę pateikti savo poziciją (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. vasario 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-13-1075/2023, 35 punktas ir jame nurodyta kasacinio teismo praktika).
23. Tuo atveju, jeigu teismo procesinis sprendimas (jo dalis) yra grindžiamas argumentais ir įrodymais, apie kuriuos ginčo šaliai nebuvo žinoma ir ji neturėjo galimybės dėl jų pasisakyti, jis gali būti pripažįstamas siurpriziniu (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. kovo 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-58-823/2022, 45 punktas). Draudimas teismui priimti siurprizinių, t. y. bylos šaliai netikėtų, sprendimų ne kartą buvo akcentuotas kasacinio teismo praktikoje. Šis draudimas siejamas su Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisprudencija dėl teisės į teisingą teismą, iš kurios matyti, kad Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – Konvencija) 6 straipsnio požiūriu gali kilti Konvencijos garantuojamų teisių pažeidimo pavojus, kai teismas, nagrinėdamas bylas, priima siurprizinius sprendimus tiek įrodymų tyrimo ir vertinimo, tiek teisės taikymo aspektu. Pagal Konvencijos 6 straipsnyje nustatytą teisingo bylos nagrinėjimo koncepciją šalys turi teisę į rungtynišką procesą, o tai reiškia, kad jos privalo turėti galimybę ne tik pateikti įrodymus savo reikalavimams pagrįsti, bet taip pat teisę žinoti ir komentuoti visus įrodymus ar pastabas, pateiktus siekiant paveikti teismo sprendimą (žr. Europos Žmogaus Teisių Teismo 1997 m. vasario

18 d. sprendimo byloje *Nideröst-Huber prieš Šveicariją*, peticijos Nr. 18990/91, 24 punktą; 2001 m. gegužės 31 d. sprendimo byloje *K. S. prieš Suomiją*, peticijos Nr. 29346/95, 21 punktą; 2014 m. kovo 3 d. sprendimo byloje *Duraliyski prieš Bulgariją*, peticijos Nr. 45519/06, 30 punktą; kt.) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. rugsėjo 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-214-1075/2022, 41 punktą ir jame nurodyta kasacinio teismo praktika). Tuo atveju, kai teismas priima dalyvaujantiems byloje asmenims netikėtą, šurprizinių sprendimą, šių asmenų teisė būti išklausytiems visais bylai reikšmės turinčiais klausimais yra suvaržoma.

24. Kita vertus, nors šurpriziniu teismo sprendimu pažeidžiamos proceso teisės normos, tokia situacija pagal CPK 329 straipsnį nėra laikytina absoliučiu sprendimo negaliojimo pagrindu ir pati savaime nesudaro pagrindo panaikinti toki teismo sprendimą. Kasacinio teismo praktikoje šiuo aspektu yra pažymėta, kad, atsižvelgiant į CPK 329 straipsnį 2 ir 3 dalyse nurodytų absoliučių teismo sprendimų ar nutarčių negaliojimo pagrindų išimtinumą, šie pagrindai neturi būti aiškinami plačiai. Todėl tais atvejais, kai apeliacinės instancijos teismo padarytas proceso teisės normų pažeidimas nepatenka į absoliučiu ar santykinai absoliučiu sprendimo negaliojimo pagrindų sąrašą, ši pažeidimą būtina įvertinti CPK 329 straipsnio 1 dalies aspektu, t. y. ar šis proceso teisės normos pažeidimas yra toks, dėl kurio galėjo būti neteisingai išspręsta byla (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. vasario 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-13-1075/2023, 41 punktą).
25. Nagrinėjamoje byloje yra keliamas ginčas dėl CMR konvencijoje nustatytos vežėjos pareigos atlyginti žalą dėl prarastos jai perduoto krovinio dalies, todėl byloje yra aktualios šios konvencijos nuostatos, apibrėžiančios vežėjo atsakomybės sąlygas, jo atsakomybės mastą ir ribas. Vadovaujantis CMR konvencijos 17 straipsnio 1 dalimi, vežėjui yra nustatyta pareiga atsakyti tiek už viso, tiek už dalies krovinio praradimą ar jo sugadinimą nuo to momento, kai krovinį priėmė vežti, ir iki jo perdavimo momento, taip pat už krovinio pavėluotą pristatymą. CMR konvencijos 23 straipsnio 1–3 dalyse yra nustatyta, kad tuo atveju, kai, remiantis šios konvencijos nuostatomis, vežėjas, praradęs dalį arba visą krovinį, privalo atlyginti žalą, kompensacijos suma apskaičiuojama pagal krovinio vertę toje vietoje ir tuo laiku, kai jis buvo priimtas vežti; krovinio vertė įvertinama pagal biržos kainas, o jeigu tokių nėra, – pagal rinkos, o jei nėra ir tokių, tai pagal to paties asortimento ir kokybės prekių vertę, tačiau kompensacija negali būti didesnė kaip 8,33 atsiskaitymo vieneto už kiekvieną trūkstantą kilogramą bruto svorio. CMR konvencijos 29 straipsnyje yra pateikta šios taisyklės, apibrėžiančios vežėjo atsakomybę, išimtis – jo 1 dalyje reglamentuota, kad vežėjas negali vadovautis šios konvencijos nuostatomis, kurios jį atleistų nuo atsakomybės ar ją ribotų arba kurios įrodinėjimo našta perkeltų kitai pusei, jeigu žala buvo padaryta sąmoningai arba dėl jo kaltės, kuri pagal įstatymus, taikomus šią bylą nagrinėjančio teismo, prilyginama tyčiniams veiksams. Taigi, pagal CMR konvenciją, viena vertus, vežėjo atsakomybė yra apribota ir atlygintina suma yra apskaičiuojama pagal konvencijoje nustatytas taisykles, kita vertus, šis ribojimas netaikomas esant vežėjo sąmoningiems veiksams ar jo kaltei, prilyginamai tyčiniams veiksams.
26. Aplinkybė, kokie vežėjo veiksmai gali sudaryti pagrindą konstatuoti jo kaltę, prilyginamą tyčiniams veiksams, yra atskleista kasacinio teismo praktikoje. Antai Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra nurodęs, kad tyčiniams veiksams, kurie yra pagrindas taikyti vežėjui visą atsakomybę už krovinio praradimą, gali būti prilyginamas vežėjo didelis neatsargumas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. kovo 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-151-421/2020, 67 punktą), t. y. tokie asmens veiksmai, kurių šis, laikydamasis bent minimalių atsargumo ir rūpestingumo reikalavimų, nebūtų padaręs, arba neveikimas – neatlikimas visų įmanomų veiksmų, galėjusių sumažinti žalos atsiradimo riziką arba padėti jos išvengti. Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad tokiais veiksmais CMR konvencijos 29 straipsnio 1 dalies prasme laikytini sąmoningi ir pakankamai tikslingi vežėjo veiksmai, dėl kurių kiltų grėsmė krovinio išsaugojimui. Sprendžiant dėl CMR konvencijos 29 straipsnio taikymo turi būti įvertinta, ar vežėjo vairuotojo veiksmai turėjo įtakos žalos atsiradimui, t. y. ar dėl jo veiksmų tiesiogiai kyla arba reikšmingai padidėja grėsmė, kad bus padaryta žala krovinii ar kad jis bus prarastas. Siekiant konstatuoti sąmoningą netinkamą vežėjo elgesį, turi būti atsižvelgiama tiek į objektyvius, tiek į subjektyvius kriterijus: objektyviaisiais kriterijais gali būti laikomas nustatytų taisyklių nepaisymas ar pažeidimas (kelių eismo taisyklių, krovinio apsaugos taisyklių, darbo ir poilsio režimo taisyklių, krovinio pristatymo nurodymų); subjektyviais kriterijais – sąmoningas vežėjo elgesys (veikimas ar neveikimas) žinant, kad dėl tokio elgesio veikiausiai kils neigiamų padarinių (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. kovo 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-123-219/2017, 29–30 punktai ir juose nurodyta kasacinio teismo praktika).
27. Klausimas, ar atsakovei, kaip vežėjai, kilo pareiga atlyginti visą dėl prarastos krovinio dalies kilusią žalą ar tik jos dalį, apskaičiuotą taikant CMR konvencijos nuostatas, ribojančias vežėjos atsakomybę, buvo keliamas ir šioje byloje. Byloje yra nustatyta, kad UAB „Ad Rem Transport“ priėmė iš UAB „TD Baltic“ užsakymą pristatyti iš Nyderlandų į Lietuvą kompiuterinės technikos krovinį ir šiam tikslui pasiekti pasitelkė atsakovę, kuri turėjo faktiškai pervežti šį krovinį. Teismai nustatė, kad krovinys buvo pakrautas į atsakovei priklausančią transporto priemonę, tačiau jos paskirtam vairuotojui atvykus į paskirtą vietą iškrauti krovinio paaiškėjo, kad dalis jo buvo pavogta. Ieškovė, atsižvelgdama į tai, kad dalis atsakovei patikėto krovinio nebuvo pristatyta į paskirtą vietą ir buvo prarasta, pareiškė jai, kaip vežėjai, reikalavimą atlyginti visą dėl krovinio praradimo kilusią žalą. Savo ruožtu atsakovė, be kita ko, įrodinėjo, kad jos veiksmai neatitinka CMR konvencijos 29 straipsnyje nustatytų sąlygų, todėl ieškovė nepagrįstai reikalauja taikyti jai neribotą atsakomybę už pavogtą krovinį.
28. Byloje kilus ginčui dėl atsakovės atsakomybės masto ir CMR konvencijos 29 straipsnio nuostatų taikymo, pirmosios instancijos teismas, sprenddamas dėl ieškovės reikalavimų pagrįstumo, vertino, kaip buvo gabenamas krovinys, kokiomis aplinkybėmis jis labiausiai tikėtina galėjo būti pavogtas, taip pat ar atsakovė ėmėsi pakankamų priemonių tam, kad išvengtų krovinio praradimo, ar jos veiksmai pagal CMR konvencijos 29 straipsnį ir kasacinio teismo praktikoje pateiktus išaiškinimus dėl šios normos taikymo sudaro pagrindą netaikyti jai nuostatų, ribojančių atsakomybę už prarastą krovinį. Atsižvelgdamas į byloje nustatytas aplinkybes, teismas padarė išvadą, kad krovinys negalėjo būti pavogtas nei tuo metu, kai jį gabenęs vairuotojas trumpam sustodavo degalinėje ar aikštelėje, nes tokie sustojimai nebuvo pakankamos trukmės, be to, vairuotojas tokiu atveju turėjo pastebėti krovinio vagystę, nei tada, kai pagal poilsio režimą vairuotojas sustodavo ilgesniam laikui, nes jis tuomet sustodavo šviesiu paros metu ir viešojoje vietoje. Pirmosios instancijos teismas nustatė, kad vilkikas ilgiausiai tamsiu paros metu stovėjo pačiai atsakovei priklausančioje aikštelėje, ir, įvertinęs byloje esančius duomenis apie aikštelėje taikomas apsaugos priemones, padarė išvadą, kad atsakovė joje netaikė net elementarių apsaugos priemonių, taip sudarydama sąlygas pavogti krovinį. Tokį atsakovės elgesį teismas kvalifikavo kaip jos didelį neatsargumą, kuris pagal CMR konvencijos 29 straipsnį gali būti prilyginamas tyčiniams veiksams.
29. Nesutikdama su pirmosios instancijos teismo priimtu sprendimu, atsakovė pateikė dėl šio sprendimo apeliacinį skundą, kuriame, ginčydamas pirmosios instancijos teismo padarytas išvadas, be kita ko, įrodinėjo, kad jos pasitelktas vairuotojas visos kelionės metu elgėsi apdairiai ir rūpestingai, o atsakovei priklausanči aikštelė buvo pakankamai ir tinkamai apsaugota. Šį skundą išnaginėjęs apeliacinės instancijos teismas, sprenddamas klausimą, ar atsakovės veiksmai vertintini kaip ypač neatsargūs ir CMR konvencijos 29 straipsnio prasme galėtų būti prilyginti tyčiniams veiksams, įvertino atsakovės argumentus, kad jai priklausanči aikštelė buvo pakankamai apsaugota, ir nurodė neturįs pagrindo abejoti jos pasitelktų specialistų, patvirtinusių tinkamą aikštelės saugumo lygį, išvadomis. Vis dėlto apeliacinės instancijos teismas vertino, kad aplinkybė, jog atsakovei priklausanči aikštelė yra saugi, šiuo atveju nėra reikšminga, nes atsižvelgdamas į byloje pateiktose kelionių ataskaitose užfiksuotus duomenis teismas nustatė, kad vilkikas su krovinii buvo saugomas ne minėtoje saugioje pripažintoje atsakovei priklausančioje aikštelėje, o kitoje, greta esančioje teritorijoje. Nustatęs tokią aplinkybę, apeliacinės instancijos teismas konstatavo, kad pirmosios instancijos teismas pagrįstai kvalifikavo atsakovės veiksmus jai gabenant krovinį (netinkamai suplanavus maršrutą, palikus transporto priemonę galimai nesaugioje stovėjimo aikštelėje, nesiėmus kitų saugumo priemonių tam, kad būtų sudarytos veiksmingos kliūtys užvaldyti krovinį) kaip itin neatsargius, prilyginamus tyčiniams veiksams.
30. Šiame kontekste atkreiptinas dėmesys į tai, kad, kaip matyti iš byloje esančių duomenų, byloje nebuvo kilęs ginčas dėl faktinės aplinkybės, kad vilkikas, kuriuo buvo gabenamas pavogtas krovinys, paskutinę naktį prieš tai, kai buvo nustatyta, jog krovinys iš dalies prarastas, buvo saugomas būtent atsakovei priklausančioje aikštelėje. Nei pirmosios, nei apeliacinės instancijos teismams pateiktuose procesiniuose dokumentuose šalys neišreiškė abejonių, kurioje – atsakovei priklausančioje ar kitoje, greta esančioje – aikštelėje buvo pastatytas vilkikas prieš tai, kai buvo nustatyta, kad dalis krovinio dingio, be to, šalys netaikė ir argumentų bei įrodymų, pagrindžiančių apeliacinės instancijos teismo nurodytos kitos, ne atsakovei priklausančios aikštelės (ne)saugumą, joje įdiegtas saugumo priemones ir pan. Priešingai, abi ginčo

šalys savo pateiktuose procesiniuose dokumentuose nurodė, kad vilkikas buvo saugomas atsakovės aikštelėje, ir nesutarė tik dėl šios aikštelės saugumo bei joje taikomų apsaugos priemonių pakankamumo. Būtent šias faktines aplinkybes jos įrodinėjo ir apeliaciniame skunde bei atsiliepime į jį. Esant tokioms aplinkybėms, šalys negalėjo numatyti, kad bylą rašytinio proceso tvarka išnagrinėjęs apeliacinės instancijos teismas, priimdamas galutinį procesinį sprendimą, insis spręsti klausimus, dėl kurių byloje nebuvo ginčo, ir padarys šalims netikėtą išvadą, kad vilkikas buvo saugomas ne toje aikštelėje, dėl kurios saugumo šalys teikė savo argumentus ir įrodymus, o kitoje aikštelėje, dėl kurios byloje nebuvo pateikta duomenų. Apeliacinės instancijos teismo nutartis, kurioje teismas vertino šalių neįrodinėtas aplinkybes, nesudaręs joms sąlygų pateikti dėl šių aplinkybių savo argumentus ir įrodymus, yra priimta peržengus bylos nagrinėjimo apeliacinės instancijos teisme ribas ir yra šalims siurprizinė.

31. Šioje nutartyje jau minėta, kad nors teismų praktikoje yra nuosekliai pabrėžiamas draudimas teismui priimti dalyvaujantiems byloje asmenims netikėtą, siurprizinį sprendimą, vis dėlto tokios aplinkybės nėra laikomos absoliučiu sprendimo negaliojimo pagrindu, todėl teismui priėmus siurprizinį sprendimą kiekvienu atveju yra reikalinga įvertinti, ar šis proceso normų pažeidimas galėjo nulėmti neteisimą bylos išnagrinėjimą. Nagrinėjamu atveju, įvertinus šios nutarties 28–30 punktuose aptartas aplinkybes, matyti, kad apeliacinės instancijos teismas ne tik vertino šalių byloje neįrodinėtas aplinkybes, bet ir rėmėsi jomis sprenddamas bylai esminę reikšmę turintį klausimą, ar atsakovės veiksmai atitinka CMR konvencijos 29 straipsnyje nustatytas sąlygas, kai vežėjui negali būti taikoma ribota atsakomybė už prarastą krovinį, – byloje nustatyta siurprizine ir šalims netikėta aplinkybe teismas pagrindė savo apsisprendimą dėl atsakovės veiksmų kvalifikavimo ir remdamasis ja atmetė atsakovės apeliacinį skundą. Teismui pagrindus išvadas dėl bylai esminę reikšmę turinčių klausimų aplinkybėmis, kurios byloje nebuvo atskleistos ir dėl kurių šalys negalėjo pateikti savo argumentų, paaiškinimų ir įrodymų, byloje galėjo būti priimtas neteisingas sprendimas.

Dėl bylos procesinės baigties ir bylinėjimosi išlaidų

32. Apibendrinama išdėstytas aplinkybes ir argumentus, teisėjų kolegija konstatuoja, kad apeliacinės instancijos teismas, nustatydamas bylai reikšmingą aplinkybę, kad atsakovei priklausantis vilkikas, kuriuo buvo gabenamas prarastas krovinis, prieš nustatant krovinio vagystės faktą, paskutinę naktį praleido ne atsakovei priklausančioje stovėjimo aikštelėje, peržengė bylos nagrinėjimo apeliacinės instancijos teisme ribas, neinformavo apie tokį sprendimą byloje dalyvaujančių asmenų ir neužtikrino jiems galimybės pateikti savo pozicijas šiuo klausimu, todėl priėmė byloje siurprizinį sprendimą. Nurodyti apeliacinės instancijos teismo padaryti proceso teisės normų pažeidimai galėjo nulėmti neteisimą ginčo išnagrinėjimą ir vertintini kaip esminiai, todėl jie sudaro pagrindą panaikinti apeliacinės instancijos teismo nutartį ir perduoti bylą iš naujo nagrinėti šiam teismui.
33. Ieškovė pateikė duomenis, kad nagrinėjant bylą kasaciniame teisme ji patyrė 3000 Eur bylinėjimosi išlaidų. Šias išlaidas ieškovė grindžia byloje pateikta 2023 m. birželio 21 d. sąskaita ir 2023 m. rugsėjo 28 d. mokėjimo nurodymu. Atsakovė pateikė įrodymus (2023 m. gegužės 24 d. sąskaitą ir 2023 m. gegužės 25 d. mokėjimo nurodymą), patvirtinančius, kad nagrinėjant bylą kasaciniame teisme ji patyrė 1300 Eur atstovavimo išlaidų, taip pat ji sumokėjo 234 Eur žyminio mokesčio. Tačiau šia nutartimi panaikinusi apeliacinės instancijos teismo nutartį ir grąžinusi bylą iš naujo nagrinėti šiam teismui teisėjų kolegija nesprendžia klausimo dėl byloje šalių patirtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimo. Šis klausimas turės būti išspręstas išnagrinėjus iš esmės visus byloje pareikštus reikalavimus. Pažymėtina, kad pagal Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. spalio 19 d. pažymą apie išlaidas, susijusias su procesinių dokumentų įteikimu, nagrinėjant bylą kasaciniame teisme buvo patirta 4,18 Eur dokumentų įteikimo išlaidų.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 5 punktu, 362 straipsnio 1 dalimi,

nutaria:

Panaikinti Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2023 m. vasario 21 d. nutartį ir perduoti bylą iš naujo nagrinėti apeliacinės instancijos teismui.

Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

Teisėjai Danguolė Bublienė

Andžej Maciejevski

Algirdas Taminskas